

**ROMA/CIGÁNY GYERMEKEK A DEBRECENI LABDARÚGÓ AKADEMIÁN
– EGY KVALITATÍV VIZSGÁLAT EREDMÉNYEI**

Szerző:

Rábai Dávid (PhD)
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Lektorok:

Kozma Tamás (Prof., PhD, DSc)
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Szilágyi Barnabás (PhD)
Debreceni Egyetem (Magyarország)

A szerző e-mail címe:
rabai.david@ped.unideb.hu

...és további két anonim lektor

Rábai Dávid (2023): Roma/cigány gyermekek a Debreceni Labdarúgó Akadémián – Egy kvalitatív vizsgálat eredményei. *Különleges Bánásmód Interdiszciplináris folyóirat*, 9. (4). 39-50.
DOI [10.18458/KB.2023.4.39](https://doi.org/10.18458/KB.2023.4.39)

Absztrakt

Jelen tanulmány egyik célkitűzése, hogy hazai és nemzetközi szakirodalmak (Bailey, 2005; Sütő-Gabóda, 2013; Kovács, 2016; Faragó és Konczosné, 2017) alapján röviden felvázolja a romákkal és a sportolókkal összefüggő problémás kérdésköröket, illetve értelmezze az ennek kapcsán felmerülő legfontosabb kihívásokat és esetleges korlátokat. További cél, hogy a kitörési lehetőségek egyik lehetséges opciójaként a hazánkban már 2001 óta működő labdarúgó akadémiai rendszert alapul véve áttekintsük a sportolók, szűkebben a labdarúgó akadémisták társadalmi hátterére vonatkozó legfontosabb összefüggéseket (bővebben Rábai, 2021), valamint a Debreceni Labdarúgó Akadémia esetében konkrétan megvizsgáljuk, hogy az intézmény miképpen tudja segíteni a roma/cigány származású fiatalok kitörését. A tanulmány fókuszában egy kvalitatív kutatás áll, amely során a Debreceni Labdarúgó Akadémia vezetőivel vettünk fel interjúkat annak érdekében, hogy válaszokat kaphassunk az akadémia roma/cigány nemzetiségű gyermekeire vonatkozó kérdéseinkre. Az interjúk során az alanyok segítségével áttekintésre kerül az akadémián eddig megforduló roma/cigány gyermekek rekrutációja, társadalmi helyzete, jellemző pályafutásirányai, illetve általánosságban is szó esik helyzetükről, lehetőségeikről. Eredményeink alapján elmondható, hogy a labdarúgó akadémiákon tanuló és fejlődő gyermekek összességében stabil társadalmi háttérrel rendelkeznek, a vizsgált Debreceni Labdarúgó Akadémia emellett felkínál olyan ösztöndíjszerű, támogató lehetőségeket is, amelyek segítségével az intézményben lévő alacsonyabb társadalmi státusú gyermekek juthatnak jelentős segítséghez. Az akadémiai vezetők az interjúk során hangsúlyozták, hogy noha a roma/cigány gyermekek gyakran lemorzsolódnak a képzésből, ugyanakkor több sikeres pályafutást is maguk mögött tudhatnak már, ami arra enged következtetni, hogy nekik is minden lehetőség adott a kitörésre az akadémia által. Az interjúalanyok elmondták még, hogy mindent megtesznek a roma/cigány gyermekek felkarolása érdekében, így senki sem kerül hátrányba gazdasági, társadalmi depriváltsága miatt.

Kulcsszavak: roma/cigány gyermekek, Debreceni Labdarúgó Akadémia, interjú, pályafutás

Diszciplínák: neveléstudomány, sportpedagógia

Abstract

GIPSY CHILDREN AT THE DEBRECEN FOOTBALL ACADEMY—RESULTS OF A QUALITATIVE STUDY

One of the aim of the present study is to briefly outline the issues related to gipsy and sportsmen in the literature, and to interpret the main challenges and potential barriers that arise in this context (Bailey, 2005; Sütő-Gabóda, 2013; Kovács, 2016; Faragó and Konczosné, 2017). We also aim to review the most important contexts related to the social background of athletes and, more narrowly, football academics as a possible option for breakout opportunities, based on the football academy system that has been operating in Hungary since 2001 (Rábai, 2021), and to examine specifically how the Debrecen Football Academy can help young people of gipsy origin to break out. The focus of our study is a qualitative research, during which we interviewed the leaders of the Debrecen Football Academy in order to get answers to our questions about the gipsy children in the academy. During the interviews, the interviewees provide an overview of the recruitment, social background and typical career paths of gipsy children who have attended the academy so far, as well as a general discussion of their situation and opportunities. Based on our results, that the children studying and developing at the football academies have a stable social background, and the Debrecen Football Academy also offers scholarship-like support opportunities that can help children from lower social status in the institution to receive significant support. Academy leaders emphasized during the interviews that, although gipsy children often drop out of education, they have a number of successful careers behind them, suggesting that they too have every opportunity to break through the academy. Interviewees also said that they do their best to support gipsy children so that no one is disadvantaged because of economic or social deprivation.

Keywords: gipsy children, Debrecen Football Academy, interview, career

Disciplines: pedagogy, sportpedagogy

Jelen tanulmány célja, hogy bemutassa a roma/cigány nemzetiségű fiatalok sportolási lehetőségeivel kapcsolatos legfontosabb aspektusokat, valamint ismertesse a fiatal sportolókra, szűkebben a labdarúgó akadémistákra jellemző társadalmi háttérrel a témába vágó hazai és nemzetközi szakirodalmak áttekintésével. Továbbá empirikus kutatásunk segítségével vizsgáljuk a Debreceni Labdarúgó Akadémia akadémista gyermekeinek társadalmi háttérére, kitörési lehetőségeire vonatkozó legfőbb vezetői tapasztalatokat, illetve szeretnénk megtudni, hogy milyen tipikus elért pályafutásokkal rendelkeznek ezen akadémiaán megforduló roma/cigány származású fiatalok. A téma aktualitását az adja, hogy a roma/cigány labdarúgó fiatalok tekintetében e kérdéskört kevesen, sőt tudomásunk szerint a

Debreceni Labdarúgó Akadémia ilyen jellegű tevékenységét ezideig még senki sem vizsgálta. A téma így újszerű és releváns, mindezt pedig megerősítik a hazai és a külföldi szakirodalomban olvasottak, amelyek hangsúlyozzák a sportolás hátrányos helyzetű (köztük a roma/cigány) csoportokra vonatkozó integrációs és kitörést elősegítő szerepét (Egressy, 2005; Dóczy, 2014; Kovács, 2016; Faragó és Konczosné, 2017; Vörös és Szörényiné, 2019; Eitle és Eitle, 2002; Bailey, 2005; Skinner, Zakus és Cowell, 2008; Kelly, 2011; Faragó és Béki, 2015; Rábai, 2019a).

A magyar labdarúgó akadémiaák létrejöttét leginkább a labdarúgásunkra utóbbi években jellemző hanyatlás és eredménytelenség motiválta, a labdarúgással foglalkozó szakemberek nagy többségének

álláspontja szerint éppen az utánpótlás-fejlesztés lehet az a kulcsterület, amely segítheti a negatív tendenciát megállítani, illetve elindíthatja a magyar labdarúgás felzárkózását a nemzetközi élvonalhoz (Vincze, 2008).

A nemzetközi szakirodalom több esetben is megállapítja, hogy a labdarúgó akadémiák intézményrendszere alkalmas lehet a kitűzött célok elérésére, hiszen a tehetséges fiatal játékosok profi körülmények közötti fejlesztése érdekében ezek az intézmények váltak a legdominánsabb tehetségnevelő formációkká (Barnat et al., 2011; Nerland és Saether, 2016; Riedler, 2016). A külföldi írások mellett a magyar szakmai közvélemény is azt az álláspontot képviseli, hogy a magyar labdarúgás felemelkedésének egyik kulcsa a nemzetközi szintű játékosok kinevelése lehet először a hazai, majd a nemzetközi piacra (Orosz és Mező, 2015; Balogh és tsai, 2018; Rábai, 2018)

A Debreceni Labdarúgó Akadémia labdarúgó tehetséggondozó tevékenysége több éves múltra nyúlik vissza (Rábai, 2019b), amely során a bázisnak már számos tehetséget sikerült kinevelnie akár a Debreceni VSC, akár más első osztályú vagy külföldi klub részére. Az akadémia a Double Pass belga független auditáló cég átvilágítási elemzésein rendre jó helyeket ér el (Rábai, 2021), ami szintén az akadémia eredményességét igazolja. Kérdés azonban, hogy mekkora hangsúlyt fektetnek a hátrányos helyzetű, roma/cigány származású fiatalok kitörésének segítésére, vannak-e olyan konkrét felzárkóztató/segitő programok, amelyekkel támogatni tudják ezeket a sportolókat. További kérdés még, hogy egyáltalán hány roma/cigány fiatal alkotja a Debreceni Labdarúgó Akadémia utánpótlásbázisát és vannak-e tipikus karrierok, sikertörténetek, amelyek felhívják a figyelmet a bázis ilyesfajta sikerességére. Jelen tanulmányban ezekre a fő kérdésekre keressük a válaszokat, a kutatás mélységét pedig mindenképpen erősíti, hogy az adatokat terepmunka segítségével, az akadémiára személyesen ellátogatva vettük fel.

Romák és a sportolás kapcsolata

A labdarúgó akadémiák romákat felkaroló szerepéről eddig kevés vizsgálat született, de tágabban értelmezve a kérdéskört a romák sportolással kapcsolatos helyzetével már jöttek létre publikációk. Kovács (2016) tanulmányában a sport és az inklúzió szerepét vizsgálta és arra az eredményre jutott, hogy noha a közösségben végzett sportolásnak fontos szerepe van az együttműködésre és az empátiára nevelésben, hazánkban a mozgás ezen formája mégis ritkábban valósul meg, ami hangsúlyosan igaz a romák társadalmi csoportjára is. Ebből kifolyólag a romák fizikai aktivitása kevésbé elégséges és a sportolásra való esélyeik is rosszabbak. Faragó és Konczosné (2017) szintén hangsúlyozza a sport integráló erejét a hátrányos helyzetűek csoportjaiban, illetve kiemeli a sport által nyújtott kitörési lehetőségek számbavételét. Erre jó példaként szolgálnak a Vörös és Szörényiné (2019) tanulmányában írottak, amelyben a szerzők megfogalmazzák, hogy a Bag községben élő roma/cigány felnőttek és gyermekek társadalmi integrációja rendkívül hatékonyan bizonyul a sport által, ami egyúttal hozzájárul a társadalmi és humán tőke folyamatos építéséhez is. Faragó és Béki (2019) az Országos Roma Önkormányzat sportintegrációs programját helyezték fókuszba, a kezdeményezés legfőbb eredményeként hangsúlyozták az oktatás és a sport fejlesztő kapcsolódását, valamint megállapították, hogy az általuk megkérdezett roma/cigány és hátrányos helyzetű alanyok közül azok, akik sportolnak, magasabb tanulmányi eredményességre lesznek képesek. Mindemellett kiemelik még a mentorprogram létjogosultságát és folyamatos fejlesztésének szükségességét, illetve a sportintegráció motiváló hatását a roma/cigány és a hátrányos helyzetű fiatalok körében. Ettől némileg konkrétabb Földesi Szabó (2010), aki az ökölvívás sport esetében arra mutat rá, hogy kiemelkedően magas a romák aránya, és a tehetséggondozó programoknak köszönhetően számos sikert értek már el hazai és nemzetközi szinteken egyaránt. Az

ökölvívás mellett a labdarúgás is szolgálhat társadalmi összetartó erőként, Soós (2022) ugyanis Nyírvasvári településről szóló tanulmányában az ottani labdarúgócsapat felfejlesztésének kiemelt céljaként említette, hogy mind a csapattagok, mind pedig a szurkolók társadalmi hovatartozás nélkül álljanak ki egymásért és küzdjenek a sikerekért. Ehhez kapcsolódik Jász (2016) vizsgálata, amiben az olvasható, hogy a sportéletben, ezen belül is a labdarúgásban jelentős mértékben vannak jelen a roma/cigány gyermekek, amivel így a társadalomban is meghatározó szerepet tudnak betölteni. Érdeemes itt szót ejteni arról a hajdúböszörményi születésű, roma/cigány származású Balogh Norbertről (a Debreceni Labdarúgó Akadémia egykori neveltje), aki rendkívül hátrányos helyzetből jutott el – a Debreceni Vasutas Sport Clubot és az NB I-et érintve – egészen az olasz első osztályig, ahol a Cittá di Palermo igazolt labdarúgója volt 2016 és 2019 között (Rucska és tsai, 2018), jelenleg a Dunaszerdahelytől kölcsönözve a Kisvárdában futballozik. Még ide vonatkozóan Rixer (2013) a magyar roma/cigány civil társadalmat vizsgáló munkájában említést tesz arról, hogy a roma/cigány gyermekek felkarolása és inklúziója érdekében tervben volt egy roma labdarúgó akadémia megalapítása hazánkban. Ezt az állítást megerősíti egyébként Pisont István roma származású volt válogatott labdarúgó nyilatkozata is, aki egy vele készült interjúban az egyik legnagyobb álmaként nevezte meg a roma labdarúgó akadémia létrehozását (Hegedűs, 2011). Mindez azonban egyelőre nem valósult meg, így továbbra is 19 labdarúgó akadémiát számolhatunk hazánkban a Sándor Károly Labdarúgó Akadémia 2001-es megalapítása óta (Rábai, 2021). Itt fontos megjegyezni, hogy ugyan roma akadémia egyelőre nem létesült, viszont a roma/cigány gyermekek labdarúgásba, azon belül a Bozsik-programba való bevonódása már korábban megkezdődött, amely programnak egyik fő célja a hátrányos helyzetben élő roma/cigány származású gyermekek integrálása a labdarúgásba (Pásztor, 2016). A Bozsik-program

egyébiránt hosszabb múltra tekint vissza hazánkban, hiszen éppen a Sándor Károly Labdarúgó Akadémia alapításával egyidőben, 2001-ben került beindításra (Rábai, 2021) és a mai napig szerves része az utánpótlás futballnak.

De vajon milyen társadalmi háttérrel rendelkeznek a fiatal sportolók és a különböző labdarúgó akadémiákon pallérozódó növendékek? A következőkben a témában írt tanulmányok mentén keressük a választ e kérdésre.

Fiatal sportolók és labdarúgó akadémisták társadalmi háttere

Jelen alfejezetben a szakirodalom elemzésével képet szeretnénk kapni a fiatal sportolók, azon belül a labdarúgó akadémisták társadalmi hátteréről, ennek segítségével pedig fény derülhet arra, hogy vajon mennyire hátrányos vagy nem hátrányos helyzetűek az utánpótlásbázisokban futballozó növendékek. Ez a kérdés azért is lényeges, mert vizsgálatunkban éppen arra vagyunk kíváncsiak, hogy egy labdarúgó akadémia miképpen tudja segíteni a hátrányos helyzetből jövő roma/cigány származású gyermekeket. Szintén kérdés, hogy velük kapcsolatosan milyen hátránykompenzáló programok, lehetőségek adóttak a felzárkóztatásra.

Egressy (2005) megfogalmazta, hogy egyre inkább megfigyelhető az újratermelődés jelensége az utánpótlás-és felnőtt korú élsportban, tehát tekintélyes azoknak a száma, akik egykori sportolók gyermekeiként kezdtek el maguk is sportolni. Ez viszont jelentős sporton belüli esélyegyenlőtlenségi helyzetet tud teremteni, hiszen könnyen megeshet, hogy amely szülők a saját életükben sem tartják lényegesnek a sportolást, azok a gyerekeik esetében sem fognak törekedni a mozgás preferálására (Tóth és Dóczi; Rábai, 2021). Csáki (2017) ezzel kapcsolatban megjegyzi, hogy azoknál a családoknál, ahol a szülők is sportoltak, ott a sporttal kapcsolatos viselkedésminták miatt a családi kulturális tőke bőségesebb nevelést adhat a gyermekek számára. Földesiné, Gál és Dóczi (2010), valamint

Eitzen és Sage (1997) ezzel összefüggésben arra hívják fel a figyelmet, hogy a sport nemhogy gyengíti, hanem inkább felerősíti az egyének társadalmi rétegződésében elfoglalt státuszát, hiszen amíg a felső-és középosztály számára szinte minden lehetőség adott a sportolásra, addig a társadalom alsó rétegeiben élőknek főként az erős depriváltságuk miatt alig van lehetőségük a rendszeres mozgásra, hiszen erre gyakran sem kellő időt, sem pedig pénzt nem tudnak fordítani (Földesiné, 2008). Ehhez csatlakozik Velencei és tsai (2008) kutatási eredménye, akik szerint a versenyszintű sportoláshoz nélkülözhetetlen társadalmi háttér egyre erősebb szelekciós tényezőként van jelen. Vizsgálatukban a Központi Sportiskolában sportoló gyermekek szüleinek társadalmi háttérét elemezték és arra jutottak, hogy ott többségükben felső-és középosztálybéli szülők gyermekei vannak jelen. A sportágak közül a vízilabda és az öttusa emelkedik ki, hiszen az ezeket űző gyermekek érkeznek a legjobb szociális környezetből. Velencei (2012) mindezeket megerősítve megfogalmazta, hogy a sport nem tudja kompenzálni az induló hátrányokat, sőt: valamennyi sportágba inkább a jó anyagi körülmények közül jövő gyermekek érkeznek, a hátrányosabb helyzetűek pedig egyre inkább kiszorulni látszanak.

A társadalmi háttér fontosságát Trzaskoma-Bicsérdy (2007) a birkózás sportágában vizsgálta és arra az egyik fő következtetésére jutott, hogy lényegesen erősebb kötődés figyelhető meg az edző és játékos között abban az esetben, ha a játékos bizonytalanabb társadalmi háttérrel rendelkezik. Mindezen állítását azzal indokolta, hogy ilyen esetben az edző sokkal jelentősebb tényezőként van jelen a játékos életében, hiszen egyfajta hiánypótló és kompenzáló szerepkört is betölt. Tóth és Dóczy (2017) kutatásában a Sándor Károly Labdarúgó Akadémia növendékeinek társadalmi háttérére volt kíváncsi és azt az egyik fő eredményt kapta, hogy az utánpótlásbázist többségében jó anyagi-és életkörülményekkel rendelkező családok fiataljai alkotják.

Ami még szintén fontos következtetése a vizsgálatnak, hogy a szerzők szerint a gazdaságilag elmaradottabb területekről lényegesen nehezebb bekerülni az intézménybe, ami több kérdést is felvet az esélyegyenlőség tekintetében. Ennek az esélyegyenlőségi dimenzióknak a meglétére egyébként több más kutatás is felhívja a figyelmet: például Rossing, Skrubbeltrang és Karbing (2019) tanulmányukban megfogalmazzák, hogy a fiatal sportolók társadalmi-gazdasági helyzete döntően befolyásolja azokat a lehetőségeket, amelyekkel a szervezett sportokhoz hozzá tudnak férni. Fritz és Szatmári (2010) mindezt megerősítve hozzátesszik, hogy a nagyon rossz anyagi és társadalmi helyzetből jövő gyermekek nagy eséllyel elkallódnak az ilyen jellegű súlyos hátrányuk miatt. Nesti és Sulley (2015) szintén kiemelik, hogy a fiatal sportolókkal végzett munkára nagy hatással van az a családi háttér, ami körülvé teszi őket. Az imént felvonultatott kutatásoktól eltérő eredményeket kapott Kasuba (2018) kvalitatív vizsgálatában a megkérdezett edzők szerint ugyanis a sportoló sikerességére nincs jelentős hatással a szülők anyagi háttere.

Rábai (2021) disszertációjában átfogóan elemezte a vidéki és fővárosi labdarúgó akadémiák akadémistáinak (N=560) rekrutációját és társadalmi háttérét. A vizsgálat eredményeit tekintve azt kapta, hogy a megkérdezett akadémisták többségének valamelyik szülője vagy testvére is sportolt korábban (legtöbbször a labdarúgást űzték), valamint a vidéki és fővárosi akadémisták társadalmi háttere jelentősen nem különbözik sem a kulturális tőke, sem pedig a szubjektív-és objektív anyagi helyzet tekintetében. Érdekes kutatási tapasztalat, hogy a vallásosság kapcsán azonban már vannak különbségek, hiszen a vidéki akadémisták szignifikánsan vallásosabbak fővárosi társaiknál.

Az előzőekben a szakirodalom segítségével áttekintésre kerültek részint a romákkal és a sportolással, részint pedig a fiatal sportolókra és a labdarúgó akadémistákra vonatkozó vizsgálatok eredményei. A tanulmány további részében a Debreceni

Labdarúgó Akadémia roma/cigány származású fiatalok kitörését segítő eljárásainak megismerésére irányuló vizsgálatunk eredményeinek bemutatására helyezük a hangsúlyt.

Módszer

A vizsgálat lebonyolításához kvalitatív módszereként félig strukturált interjúk felvétele került sor. Az interjúk során felmerülő főbb kérdések a következőkre vonatkoztak: milyen információkkal rendelkeznek a megkérdezettek az akadémiafelvételekhez kapcsolódóan, milyen hátránykezelő és/vagy ösztöndíjprogramok állnak rendelkezésre az akadémián, összességében milyen társadalmi háttérrel rendelkeznek a bázisban jelenlévő roma/cigány gyermekek, milyen az akadémia és a család kapcsolata, valamint mi történik a roma/cigány gyermekekkel az utánpótlásbázisban töltött éveket követően, vannak-e sikeres pályafutások az elmúlt időszakot tekintve.

Az adatgyűjtést félig-strukturált interjúk segítségével végeztük el, amely eszköz kérdéssorát a szakirodalom értelmezését követően dolgoztuk ki. Az interjúkérdések összeállításakor nem használtunk adatbázisokat, így nem kerültek adaptálásra kérdések, hanem azokat saját magunk alakítottuk ki a főbb kérdéscsoportok mentén. Az interjúkra a Debreceni Labdarúgó Akadémián került sor, ahol egy számunkra elkülönített helyszínen tudtunk beszélgetni a válaszadókkal. Az alanyokkal egymást követően kerültek felvételre az interjúk éppen azért, hogy mindenki esetében megteremthessük a nyugodt válaszadás lehetőségét.

Minta

Az interjúalanyok összetételét három beszélgető partner (N=3) adta, akik mindegyike a Debreceni Labdarúgó Akadémia székhelyén, a Pallagon található bázisban mondták el meglátásaikat. A beszélgető partnerek az imént ismertetett kérdéscsoportokra releváns válaszokat adni tudók közül választottuk ki, s olyan személyeket kérdeztünk meg,

akik vezetői szerepkörben vannak jelen az akadémia életében. Így alanyainkként a pallagi bázis akadémiai igazgatója, szakmai igazgatója, valamint az oktatási-és szociális részlet vezetője szolgáltak.

Eredmények

A vizsgálatban a szakirodalmat és a háttérinformációkat (social listening) alapul véve elsőként arra kérdeztünk rá interjúalanyainknál, hogy a Debreceni Labdarúgó Akadémia alapítása óta hány roma/cigány gyermek fordult meg a bázisban és mi jellemző a roma/cigány gyermekek társadalmi, családi hátterére. Az interjúalanyok elmondták, hogy 2015-től kezdődően körülbelül 11-12 roma/cigány származású gyermek nevelődött az akadémián és jelenleg 2 olyan roma/cigány gyermek van náluk, akik valamelyik akadémiai utánpótláskorosztály csapatában futballoznak. Arra a kérdésre, hogy vajon miért ilyen kevés roma/cigány gyermek található az akadémia égiszén belül, az interjúalanyok egyöntetűen az akaratbéli, motivációs hiányosságokra mutattak rá, az első interjúalanyunk (Interjúalany 1) így fogalmazott: „Abból a közegeből, ahonnan jönnek, ott van egy olyan szemlélet, hogy bár megvan a kitörési lehetőségük a labdarúgás által, de mégsem lesznek kitartóak. Sajnos, nagyon sok esetben a családi háttér ideig-óráig tudja őket támogatni, de olyan családi modell van előttük, hogy egy idő után inkább a más jellegű dolgokat választják”. A másik interjúalanyunk (Interjúalany 2) véleménye: „Nem kitartóak, lemorzsolódnak, eltűnnek”. Megfogalmazható tehát, hogy interjúalanyaink nagyon komoly visszahúzó és akadályozó tényezőként tekintenek arra a közegre, ahonnan a roma/cigány gyermekek általában érkeznek hozzájuk és a lemorzsolódás legfőbb okaként éppen a családi hátteret említik interjújukban. Mindezen állításokat erősíti az a tény is, hogy a Debreceni Labdarúgó Akadémián az elmúlt évek alatt egy roma/cigány származású gyermek sem tanult tovább az érettségét követően, holott az akadémiák egyik fő céljaként a szakirodalomból (Aquilina, 2013;

Riedler, 2016; Rábai, 2021) is jól ismert „kettős karrier” kialakítása és segítése fogalmazódik meg.

Kíváncsiak voltunk, hogy vajon szempont-e az akadémiára való felvételénél, hogy roma/cigány vagy nem roma/cigány gyermekekről van szó. Az interjúalanyok ezzel kapcsolatban egyértelműen elmondták, hogy nem számít a megfigyelt és kiválasztott gyermek társadalmi, származási háttere, akiket ugyanis a scout (játékosmegfigyelő) alkalmasnak tart az akadémiába való leigazolásra, azokat igyekeznek megszerezni saját bázisuk számára. Fontos ehhez hozzátenni, hogy rendkívül kielezett verseny figyelhető meg az akadémiák között játékosigazolás szempontjából és általában ebben a tekintetben a fővárosi intézmények dominálnak jobban (Rábai, 2021). Az akadémián megforduló roma/cigány gyermekek társadalmi hátterével kapcsolatban az első interjúalany elmondta, hogy általában igen vegyes körülmények közül jöttek/jönnek a roma/cigány gyermekek az akadémiára, a két jelenleg is ott futballozó fiatal közül az egyik lakóotthonban, a másik gyermek pedig családban él, egyébként mindketten vidékiek, így elkerültek a szülőotthonuktól. A szülők részéről szintén vegyes a támogatottság, de inkább az figyelhető meg, hogy nem fordítanak kellő figyelmet a gyermekükre még akkor sem, ha komolyabb problémák lépnek fel például a magatartásukban: „Volt, akiről nem tudtunk semmit, volt, aki arra sem volt képes, hogy eljőjön a fegyelmi tárgyalásra” (Interjúalany 1).

Kérdésként merült fel, hogy az akadémia mit tud nyújtani a hátránykezelő/kompenzáló programok, juttatások, segítségük területén, hogyan igyekeznek támogatni intézményi szinten azokat a roma/cigány gyermekeket, akik esetében a hátrányos helyzet erőteljesebben jelen van. Az interjúalanyok elmondták, hogy nincs konkrét roma/cigány gyermekekre vonatkozó hátránykezelő program. Létezik egy „Jó tanuló, jó sportoló” díj, ennek odaítélésekor viszont nem a szociális rászorultság, hanem a szakmai javaslat és a tanulmányi átlag a mérvadók.

Mindemellett az akadémia – ha úgy ítéli meg a vezetőség – jelentős támogatást ad (pl. tagdíjmentesség, kollégiumi ellátás finanszírozása, buszbérlet) azon labdarúgói és azok családjai számára, akiknél anyagi gondok merülnek fel, valamint a kollégiumi elhelyezésnél erős döntési faktor, ha valaki vidékről jön és hátrányosabb helyzetű. Az interjúalanyok azonban kiemelték, hogy valamennyi anyagi juttatás a szülők részéről is szükséges, tehát teljesen térítésmentessé tenni az akadémiai létet jelenleg lehetetlen.

Az utolsó kérdésblokkunkban megkérdeztük alanyainktól, hogy mik a tipikus pályafutási irányok az akadémián a roma/cigány labdarúgók esetében, jellemzően mi történik velük és futott-e már be valaki jelentősebb karriert az akadémia történetében. Az alanyoknak meglehetősen felemás érzésük volt a kérdést illetően, hiszen bár jelen van a már említett gyakori lemorzsolódás jelensége (az utóbbi években pl. két roma/cigány származású, tehetséges labdarúgó is otthagya az akadémiát ilyen-olyan okok miatt), mégis vannak sikeresnek tekinthető pályafutások. Említésre került egy 2001-es születésű egykori akadémista labdarúgó, aki egészen az NB I-es Debreceni VSC csapatáig jutott fel, azután viszont olyannyira nem tudott megragadni a debreceni felnőttcsapatban, hogy egészen az NB III-ig „zuhant” vissza. Ő jelenleg is a Karcagi SE igazolt labdarúgója, bár az MLSZ (Magyar Labdarúgó Szövetség) adatbázisa (Net1) szerint ebben az idényben még pályára sem lépett. Kérdés vele kapcsolatban, hogy ez vajon sérülés vagy rosszabb esetben pályafutásbefejezés miatt alakult-e így. Egy másik labdarúgó szintén korábban a Debreceni Labdarúgó Akadémián fejlődött, majd aztán 19 évesen elhagyta a bázist és egy sokkal alacsonyabb osztályú együttesbe igazolt. A tehetsége azonban hamar magasabb szintre emelte vissza, hiszen manapság már a Kazincbarcika NB II-es labdarúgócsapatának játékosa, az MLSZ adatbankja (Net1) szerint. A futballista 2023/2024-es idény eddigi lejátszott meccseiből 9-szer volt kezdő, míg 7-szer

csereként játszott és 4 gólt lőtt, így egyértelműen alapembernek számít a klubban. Szóba került még egy újabb roma/cigány nemzetiségű fiatal, aki az érettségi abszolválását követően Nyíregyházára került és jelenleg is ott játszik a város futsal csapatában, míg egy másik akadémista az akadémiai éveket követően hivatásos katona lett. Végül, de nem utolsósorban a korábban már említett Balogh Norbertet érdemes még kiemelni, aki szintén az akadémiaőről került fel a felnőtt csapatba, majd igazolta le onnan jelentős összegért az akkor még olasz első osztályban játszó Palermo. Balogh Norbert pályafutásáról a szakirodalmi áttekintésben már osztottunk meg információkat, ő jelenleg a Dunaszerdahely csapatából kölcsönözve játszik a magyar első osztályú Kisvárdai FC-ben.

Megvitatás

Az előzőekben láthattuk, hogy a Debreceni Labdarúgó Akadémián eddig hány roma/cigány gyermek fordult meg, képet kaphattunk a roma/cigány gyermekek társadalmi/családi helyzetéről, lemorzsolódásuk legfőbb okairól, valamint az akadémiaőr követő pályafutási irányokról. Az interjúalanyok beszéltek még a családok támogató attitűdjéről, illetve azokról a programokról, kezdeményezésekről, amelyeket intézményi szinten igyekeznek kínálni a fiataloknak legfőképpen a hátránykompenzálás elősegítésének érdekében.

Az eredményekből kirajzolódik, hogy az interjúalanyok szerint azért volt és van jelenleg is kevés roma/cigány származású labdarúgó az akadémiaőr, mert egyrészt az őket körülvevő rekrutációs közeg, másrészt pedig az akaratbéli hiányosságok azok a tényezők, amelyek erős befolyással vannak rájuk. A szakirodalmakban többnyire arról olvashatunk, hogy a sport által teremtett közegek egyfajta kiugrási és integráló lehetőségek lehetnek a roma/cigány származásúak számára (pl. Egressy, 2005; Dóczi, 2014; Kovács, 2016; Faragó és Konczosné, 2017; Vörös és Szörényiné, 2019; Eitle és Eitle, 2002; Bailey, 2005; Skinner, Zakus és Cowell, 2008; Kelly,

2011; Faragó és Béki, 2015), ám vannak olyan írások is, amelyek éppen a nehezebb társadalmi körülmények közül jövők bizonytalanabb pályán maradására és instabilitására hívják fel a figyelmet (Fritz és Szatmári, 2010; Nesti és Sulley, 2015). Jelen eredményeink inkább az utóbbi megállapítással korrelálnak, bár az eredmények között ismertetett sikeres pályafutások éppen arra mutatnak rá, hogy rekrutációs háttértől függetlenül is lehet karriert befutni. Ezen a ponton kérdésként merülhet fel, hogy a lemorzsolódó roma/cigány származású fiatalok esetében az edzői szerep mennyire volt/lehetett volna hatással a pályán maradásban, vajon az edzők megtettek-e mindent az adott fiatal lemorzsolódásának elkerülése érdekében? A kérdés azért lényeges, mert a szakirodalmak több helyen is kiemelik az edzők nélkülözhetetlen szerepét főként gyermek-és ifjúkorban (Harasztiné, 2002; Trzaskoma-Bicsérdy és tsai, 2007; Gyömbér és tsai, 2016), bár találkozhatunk az előző megállapítással ellentétes példával Rábai (2021) disszertációjában, ahol egyik eredményként az jelent meg, hogy a labdarúgó akadémiaőrban messze nincs olyan szoros kapcsolat az edzők és a játékosok között, mint ahogyan azt előzetesen feltételezni lehetne.

Fontos eredmény még, hogy noha rendre vegyes közegeből rekrutálódnak a roma/cigány gyermekek és a támogatottságuk is vegyes a szülők részéről, az akadémiaőrra történő felvételikor mégsem számít a társadalmi háttér: magyarul, ha egy játékosmegfigyelő az adott hátrányosabb helyzetű, roma/cigány fiatalot alkalmasnak találja leigazolni, akkor ebben a tekintetben nincs akadály a transzfernek. Ez azért is lényeges információ, mert ezáltal megnyílhat a kapu azon fiatalok számára, akik roma/cigány származású gyermekként ebben a kérdésben eddig bizonytalanabbak lettek volna.

A Debreceni Labdarúgó Akadémiának nincs konkrét hátránykezelő/kompenzáló programja a roma/cigány gyermekek segítésének érdekében, amelynek valószínűsíthetően az is az oka lehet, hogy kevés roma/cigány származású fiatal

futballozott és futballozik jelenleg is az akadémián. Ugyanakkor az utánpótlásbázis indokolt esetben támogatásokat/kedvezményeket ad a már korábban felsorolt területeken azon labdarúgói számára, akik rászorulnak erre, így ezzel tudják támogatni a nehezebb körülmények közül jövőket. Érdeemes lenne azt átgondolni, hogy ha esetleg lennének konkrét, roma/cigány gyermekekre vonatkozó ösztönző, támogató programjai az akadémiának, akkor esetleg több roma/cigány származású fiatal lenne-e tagja a bázisnak.

Fontos eredménye még a vizsgálatnak, hogy vannak olyan sikeres, roma/cigány gyermekekhez köthető pályafutások, amelyek mindenképpen motiválók és ösztönzők lehetnek más fiatalok számára is. Érdeemes lenne ezeknek az elért eredményeknek nagyobb publicitást adni és őket példaként beállítani, hogy van esély jelentősebb sikereket is elérni származási, társadalmi háttértől függetlenül is.

Korlátozások

A vizsgálat korlátjaként elmondható, hogy nem sikerült interjúkat felvenni sem olyan roma/cigány származású labdarúgókkal, akik korábban megfordultak a Debreceni Labdarúgó Akadémián, sem pedig azokkal, akik jelenleg is tagjai az utánpótlásbázisnak. A jövőben érdemes lenne kiegészíteni az eredményeket az ő véleményükkel, meglátásaikkal, amelyeket lehetne ütköztetni a megkérdezett akadémiavezetők interjúk válaszaival. Emellett a beszélgető partnerek mennyisége (N=3) jelenleg nem teszi lehetővé a jelentősebb tapasztalatok levonását, azonban az interjúalanyok által megfogalmazottak figyelemre méltóak, és a vizsgálatba bevonhatók növelésére (pl. edzők, pályabírók, játékosmegfigyelők irányába) sarkalók.

Konklúziók

Összegezve a vizsgálati eredményeket látható, hogy a Debreceni Labdarúgó Akadémián viszonylag kevés roma/cigány származású labdarúgó fordult meg az utóbbi években, jelenleg is csak két

roma/cigány labdarúgó van jelen a bázis utánpótlásalapjaiban. Ez azért is érdekes, mert a toborzás esetében az akadémia nem tekinti szempontnak a leigazolásra érdemes, tehetséges labdarúgók származási, társadalmi helyzetét, így bárki bekerülhet az akadémiába hovatartozástól függetlenül. Az interjúalanyok elmondása alapján a roma/cigány labdarúgók általában lemorzsolódnak, mindezt pedig a családi, társadalmi közegük depriváltságával hozták elsősorban összefüggésbe. Az akadémiának nincsenek konkrétan romákra vonatkozó ösztönző, támogató programjai, de a hátrányos helyzetű labdarúgókat igyekeznek különféle kedvezményekkel segíteni. Az interjúalanyok több olyan roma/cigány származású, volt akadémista labdarúgót tudtak felsorolni, akik sikeres pályafutást futottak be az akadémiát követően, így ők hiteles példaként mutatkozhatnak a leendő akadémista, roma/cigány származású gyermekek előtt.

A kutatás során szerzett tapasztalatokat a jövőben érdemes lenne más labdarúgó akadémiák ilyen jellegű tevékenységeivel is összehasonlítani. Érdekes lehet például, hogy egy fővárosi akadémiában milyen arányban vannak jelen roma/cigány gyermekek, az ottani akadémiavezetők miképpen látják a kitörési lehetőségeket és hogyan igyekeznek támogatni őket. További irány lehet még, hogy megkérdezésre kerülnének azok a roma/cigány származású labdarúgók, akik jelenleg is tagjai valamelyik akadémiának, illetve azok, akik már kikerültek onnan. Az ő meglátásaik, tapasztalataik mindenképpen erősítenék a kutatás egészét, hiszen egy teljesen más megvilágításba helyeznék a kérdéskört.

Meglátásunk szerint jelen kutatási eredményeknek számos gyakorlati haszna van: fontos következtetéseket ad a vizsgált Debreceni Labdarúgó Akadémiának és a többi olyan utánpótlásbázisnak, akik szintén foglalkoztatnak roma/cigány származású labdarúgókat. A vizsgálati eredmények izgalmasak lehetnek azon roma/cigány származású gyermekek szüleinek, akik a jövőben valamelyik utánpótlásbázisba szeretnék gyermeküket járatni.

És szintén fontos lehet azoknak a roma/cigány származású gyermekeknek, akik eddig bizonytalanok voltak abban, hogy bekerülhetnek-e egy elit szintű utánpótlásképző egyesületbe. Az eredmények egyértelműen arra mutatnak rá, hogy hovatartozásról függetlenül bárkinek van esélye bejutni, amennyiben a kiszemelt játékos a játékosmegfigyelők szempontjai alapján kellően tehetségesnek bizonyul.

Irodalom

- Aquilina, D. (2013). A Study of the Relationship Between Elite Athletes' Educational Development and Sporting Performance. *The International Journal of the History of Sport*, 30(4), 374-392. DOI [10.1080/09523367.2013.765723](https://doi.org/10.1080/09523367.2013.765723)
- Bailey, R. (2005). Evaluating the Relationship between Physical Education, Sport and Social Inclusion. *Educational Review*, 1, 71-90. DOI [10.1080/0013191042000274196](https://doi.org/10.1080/0013191042000274196)
- Balogh, R., Dalnoki, K., & Bácsné, B. É. (2018). Miért beteg a magyar futball még mindig? – A magyar labdarúgás játékos piacának jellemzése. *Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok*, 13(3-4), 105-117. DOI [10.14232/jtgf.2018.3-4.105-117](https://doi.org/10.14232/jtgf.2018.3-4.105-117)
- Barnat, W., Jastrzębski, Z., Konieczna, A., Radzimiński, L., & Bichowska, M. (2011). Social, Educational and Sports Character of Football Academy in Malbork. *Baltic Journal of Health and Physical Activity*, 3(4), 325-332. DOI [10.2478/V10131-011-0032-2](https://doi.org/10.2478/V10131-011-0032-2)
- Csáki, I. (2017). *A magyar elitképzésben résztvevő utánpótlás korú labdarúgók poszt és korosztály-specifikus vizsgálata*. Doktori értekezés. Budapest: Testnevelési Egyetem Sporttudományok Doktori Iskola.
- Dóczy, T. (2014). Sport és hátrányos helyzet. In A. Gál, T. Dóczy & Zs. Sáringerné (ed.), *Társadalmi befogadás a sportban és a sport által (szociális inklúzió)* (pp. 37-92) Budapest: Magyar Sportmenedzsment Társaság, Magyar Sporttudományi Társaság.
- Egressy, J. (2005). *Társadalmi esélyegyenlőségek a versenysportban. Az úszás példája*. Doktori értekezés. Budapest: Semmelweis Egyetem, Társadalomtudományi Intézet, Testnevelési és Sporttudományi Kar.
- Eitle, McNulty, T., & Eitle, D., J. (2002). Race, Cultural Capital, and the Educational Effects of Participation in Sports. *Sociology of Education*, 2, 123-146. DOI [10.2307/3090288](https://doi.org/10.2307/3090288)
- Eitzen, S., & Sage, G. (1997). *Sociology of North American Sport*. Irwin McGraw-Hill, Colorado.
- Faragó, B. & Konczosné Sz. M. (2017). Előnyből hátrány, hátrányból előny. In É. Fenyvesi & J. Vágány (ed.), *Multidiszciplináris kihívások, sokszínű válaszok*, pp. (74-91) Budapest: Budapesti Gazdasági Egyetem, Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar, Közgazdasági Intézeti Tanszéki Osztály.
- Földesi, Szabó, Gy. (2010). Social Exclusion/Inclusion in the Context of Hungarian Sport. *Physical Culture and Sport Studies and Research*, 50, 44-59. DOI [10.2478/v10141-010-0023-z](https://doi.org/10.2478/v10141-010-0023-z)
- Földesiné, Sz. Gy. (2008). Sportfogyasztás mint a kulturális fogyasztás válfaja. In Sz. Gy. Földesiné, A. Gál & T. Dóczy (ed.), *Társadalmi riport a sportról 2008* (pp. 41-90) Budapest: ÖM MSTT.
- Földesiné, Sz. Gy., Gál, A., & Dóczy, T. (2010). *Sportszociológia*. Budapest: SE-TSK.
- Fritz, P., & Szatmári, Z. (2010). Utánpótláskorú gyerekek sportolási szokásainak vizsgálata. *Acta Academiae Agriensis. Sectio Sport. Nova series tom. XXXVII*, 49-65.
- Gyömbér, N., Kovács, K., & Ruzits, É. (2016). *Gyermekek sportcipőben. Fiatalkori és utánpótlás sportpszichológia mindenkinek*. Budapest: Noran Libro Kft.
- Harasztiné, S. I. (2002). A kommunikáció és jelentősége a sportoló és az edző kapcsolatában.

- In Lénárt Á. (Ed.), *Tétehezben. Sportpszichológiáról edzőknek és versenyzőknek* (59-64) Budapest: Országos Sportegészségügyi Intézet.
- Jász, E. (2016). A cigányság helyzete az oktatásban. In F. Szilágyi & J. Péntzes (ed.), *Roma népesség Magyarország északkeleti határtérségében* (pp. 127-145) Nagyvárad, Románia: Partium Kiadó.
- Kasuba, M. (2018). Az edző-sportoló kapcsolat egy labdarúgó akadémián. *Educatio*, 27(1), 121-128. DOI [10.1556/2063.27.2018.1.10](https://doi.org/10.1556/2063.27.2018.1.10)
- Kelly, L. (2011). 'Social inclusion' through sports-based interventions? *Critical Social Policy*, 1, 126-150. DOI [10.1177/02610183103854](https://doi.org/10.1177/02610183103854)
- Kovács, K. (2016). Sport és inklúzió. In I. Semsei & K. Kovács (ed.), *Inkluzív nevelés - inkluzív társadalom* (pp. 294-316) Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Nerland, E., & Saether, S. (2016). Norwegian Football Academy Players – Players Self Assessed Competence, Perfectionism, Goal Orientations and Motivational Climate. *Sport Mont Journal*, 14(2), 7-11.
- Nesti, M., & Sulley, C. (2015). *Youth Development in Football: Lessons from the world's best academies*. 2 Park Square, Milton Park, Abingdon, Oxon OX14 4RN.
- Orosz R., Mező F. (2015). Psychological Factors in the Development of Football-Talent from the Perspective of an Integrative Sport-Talent Model. *Journal for the Education of Gifted Young Scientists*. 3 (1). 58-79. DOI [10.17478/JEGYS.2015112018](https://doi.org/10.17478/JEGYS.2015112018)
- Pásztor, I., Z. (2016). A romák civil és politikai részvétele a településeken. In F. Szilágyi & J. Péntzes (ed.), *Roma népesség Magyarország északkeleti határtérségében* (pp. 147-182) Nagyvárad, Románia: Partium Kiadó.
- Rábai D. (2018). A magyar sportpolitika legfőbb jellemzői, intézkedései 1945-től kezdődően a rendszerváltásig és napjainkig, különös tekintettel a labdarúgás sportágára. *Különleges Bánásmód*, 4 (1). 19–33. DOI [10.18458/KB.2018.1.19](https://doi.org/10.18458/KB.2018.1.19)
- Rábai, D. (2019a). Community learning and social innovation – the case of Hajdúhadház. Learning Communities and Social Innovations (Edina Markus & Tamas Kozma eds.) Region and Education XII., Debrecen University Press.
- Rábai, D. (2019b). A Sándor Károly Labdarúgó Akadémia és a Debreceni Labdarúgó Akadémia megalakulásának összehasonlító vizsgálata. *Kultúra és közösség*, 10, 35-43. DOI [10.35402/kek.2019.2.4](https://doi.org/10.35402/kek.2019.2.4)
- Rábai, D. (2021). *A hazai labdarúgó akadémiák tehetséggondozó tevékenysége. Labdarúgó akadémisták pedagógiai fókuszú vizsgálata fővárosi és vidéki akadémiák összehasonlításában*. PhD disszertáció. Debrecen: Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar, Humán Tudományok Doktori Iskola.
- Riedler, K. (2016). „Die Vereinbarkeit von Schule und Sport und der damit verbundene berufliche Nutzen für die Absolventen österreichischer Fußballakademien“. Vienna: Masterarbeit, University of Vienna.
- Rixer, Á.(2013). Roma Civil Society in Hungary. *Journal of Constitutionalism and Human Rights*, 3, 1-29.
- Rossing, N., Skrubbeltrang, L., & Karbing, D. (2019). Where do elite youth players come from? *Danske Sportmedicin*, 1-7.
- Rucska, A., Lakatos, J., Perge, A. & Kiss-Tóth E. (2018). Segíthetnek? Előítéletek és sztereotípiák a roma származású egészségügyi szakdolgozókkal szemben. *Szociálpedagógia*, 12, 72-96.
- Skinner, J., Zakus, H. D., & Cowell, J. (2008). Development through Sport: Building Social Capital in Disadvantaged Communities. *Sport Management Review*, 3, 253–275. DOI [10.1016/S1441-3523\(08\)70112-8](https://doi.org/10.1016/S1441-3523(08)70112-8)
- Soós, Zs. (2022). A településmege tartó erő tényezői Nyírvásváriban. *Különleges Bánásmód*, 8(2), 41-47. DOI [10.18458/KB.2022.2.41](https://doi.org/10.18458/KB.2022.2.41)
- Sütő-Gabóda, B. (2013). Kárpátaljai roma gyerekek életmódjának vizsgálata: kulturális és szabadidő-eltöltési szokások. *Válóság*, 56(11), 35-59.

- Tóth, P., & Dóczy, T. (2017). Esélyegyenlőségvizsgálat utánpótláskorú labdarúgók körében. *Testnevelés, sport, tudomány*, 2(4), 31-44. DOI [10.21846/TST.2017.4.3](https://doi.org/10.21846/TST.2017.4.3)
- Trzaskoma-Bicsérdy, G. (2007). *A sportági eredményesség néhány meghatározó tényezőjének vizsgálata a birkózásban*. Doktori értekezés. Budapest: Semmelweis Egyetem Nevelés-és Sporttudományi Doktori Iskola Sport, Nevelés- és Társadalomtudományi Program.
- Velencei, A., Kovács, Á., Szabó, T., & Szabó, A. (2008). Társadalmi változások a magyarországi sportutánpótlás-nevelésben egy sportegyesület tükrében. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 4, 25-30.
- Vincze G. (2008). *Az 1989-1990-es politikai rendszerváltás hatása a labdarúgó utánpótlás nevelésre*. Doktori értekezés. Budapest: Semmelweis Egyetem, Nevelés-és Sporttudományi Doktori Iskola.
- Vörös, T. & Szörényiné, K., I. (2019). A sport lehetséges szerepe a társadalmi tőke létrehozásában. *Tér-Gazdaság-Ember*, 7, 231-255.
- Internetes hivatkozások:
- Hegedűs G. (2011). (Letöltés: 2023. 06. 18.) (Web: <https://www.origo.hu/sport/futball/20110506-pisont-istvan-cigany-futballakademiatalapitana.html>)
- Net1: Magyar Labdarúgó Szövetség adatbankja. Letöltés: 2023. 11. 22. Web: <https://adatbank.mlsz.hu/>